

TOSSD (TOTAL OFFICIAL SUPPORT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT) KAVRAMININ KALKINMA YARDIMLARININ RAPORLANMASINA GETİRDİĞİ YENİLİKLER

GÜNEŞ AYKUT ERGÜLER*

Kalkınma işbirliği en temelde; bir devlet, örgüt, topluluk ya da şahsın kalkınma hedefiyle bir başkası ile ortak faaliyetler yürütmesidir. Bu basit ve soylu görünen kavram parçalarına ayrıldığında kafa karışıklığı gittikçe çoğalmaktadır. Öncelikle kalkınma iş birliğinin ne zamandan beri var olduğu sorusunu sormak gerekir. 1900'lerin başında Milletler Cemiyeti içerisinde başlayan teknik iş birliği çabalarına, hatta daha geriye antik dönemlerdeki devletlerarası hediye ve yardımlaşmalarda köklerini arayabileceğimiz kalkınma iş birliğinin geçmişi bu çalışmada İkinci Dünya Savaşı sonrası yapılan Marshall Yardımları'na kadar takip edilmiştir. Çünkü günümüz dünyasında bu kavramı ortaya çıkaran, yönlendiren ve günümüzdeki formunu veren yapılar bu dönemde ortaya çıkmıştır.

İkinci Dünya Savaşı esnasında yıkıma uğrayan Batı toparlandığında dünya ABD'nin başını çektiği bir Batı Bloğu ve SSCB'nin başını çektiği bir Doğu Bloğu arasında ikiye bölünmüş bulunuyordu. Ancak aslında üçüncü bir grup daha bulunmaktaydı. Bu grup günümüzde birçoğu Küresel Güney içerisinde yer alan yoksul ülkelerdi. Bu ülkeler; geçmişin büyük imparatorluklarının gücünü kaybetmiş bakiyeleri, eski sömürgeler veya zorlu coğrafyalarda bulunan ülkelerdi. Teknolojinin gelişimi bu ülkeleri gittikçe erişilebilir kılmaktaydı. Her iki blok hem ideolojilerini yaymak, pazarlarını genişletmek, stratejik mevziler kazanmak veya bu ülkelerden kendilerine yönelen tehditleri bertaraf etmek adına bu ülkelerle ilişkilerini geliştirecek girişimlerde bulundular. Bu girişimlerden biri de kalkınma iş birliğiydi. Kalkınma iş birliği özünde yardım etmeyi ve yardım etmek öncelikle bir yardıma muhtaç ve bir de yardımsever gerektiriyordu. Yardıma muhtaç olanın minnettarlığını kazanmak ve yardım edenin cömertliğiyle taltif edilmek her iki taraf için de taraftar kazanmak anlamına gelirdi. Ancak yardım eden ülkenin kalkınma kavramından anladığı ve yardım alanın anladığı aynı şey miydi? Yoksa yardımsever ülke başka amaçlar güdüyor muydu? Örneğin; ABD'nin Marshall Yardımları SSCB'nin çeperlerinde bulunan ülkelere yönelmişken; İngiltere'nin, Fransa'nın yardımları daha çok eski sömürgelere yönelmekteydi. SSCB

* Uzman, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), a.erguler@tika.gov.tr

ise kendi ideolojik perspektifini benimseyen tüm ülke, kişi, parti ve topluluklarla ideolojik arka planını ihmal edilmediği bir yardımlaşma ağı oluşturmuştu.

Kalkınma iş birliği ilişkisinde tarafların ölçeğinin ne olduğu sorusu ilk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunun cevabı İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde görece daha basitti. ‘Devlet’ cevabı birçok insan için yeterli gelecekti. Diğer aktörler ise devlete sirayet etmenin bir aşaması idi. Ancak günümüzde daha çeşitli bir alıcı ve donör grubu oluşmuştur: Devletler, uluslararası kuruluşlar, bölgesel kuruluşlar, Kuzeyli STK’lar, Güneyli STK’lar, kar amacı gütmeyen şirketler, özel şirketler vb... Bu kadar geniş bir donör grubu işin içine kendilerine has yöntemlerle girince doğal olarak ‘yardım’ kavramının çehresi de epeyce değişmiştir.

Yeni donörler elbette oldukça becerikli ve girişimcidir. Ancak onların bu sahada faaliyet göstermesi sadece şahsi bir beceri ile açıklanamaz. Dünya artık idare ettikleri toplumlara sirayet etmekte çok daha becerikli devletlere sahiptir. Ancak devletlere sirayet etmek konusunda onlardan pek aşağı kalmayan sivil yapılar da bulunmaktadır. 1990’larla gelen değişim rüzgârı Doğu Bloğu’nu ve pazar ekonomisine alternatif ekonomik düzenleri ya sadece tarihin inceleme nesnesi haline getirdi ya da ileride yutmak üzere marja itti. Kırılgan devletler, uluslararası ekonomiye entegre olamamış pazarlar, insani krizler veya politik sorunlar kalkınma iş birliğini yeni bir boyuta taşıdı. Gittikçe devletten daha ileri bir inovasyon ve sermaye birikimine sahip olan özel şirketler ve STK’lar kalkınma iş birliği alanında faaliyet göstermek konusunda istekli olmaya başladı. Kalkınma iş birliği geri kalmış ülkeleri gerekli seviyeye getirdiğinde özellikle piyasa şartlarında faaliyet gösteren yapılar için yeni pazarlar ve hareket alanları da kendiliğinden oluşmuş olacaktı. Ama bu aşamaya gelinme bile kalkınma iş birliğinin piyasa ilişkilerinden bağımsız ve dolayısıyla risksiz dünyası ile özel sektörün yeni hedefleri birleşince kalkınma iş birliğinin sonuçlarından bağımsız olarak karlı bir sektöre dönüşmesi işten bile değildi.

Dönüşüm elbette uluslararası kamuoyunun; koyulan hedefler için gerekli finansmanın devletlerin bütçelerinden ayırabileceklerinden çok daha fazla olduğunu keşfetmeleri ile de ilişkilidir. 2000 sonrası kalkınma iş birliğini ilgilendiren neredeyse tüm gelişmeler bu konuya odaklanmıştır. Neticede konulan hedeflerin finansmanı için; özel kaynaklar, yardım, hayırseverlik vb. her türlü imkânın devreye sokulması fikri gittikçe daha çok benimsenmiştir. İşte tüm bu dönüşümün gerektirdiği yeni düzen; Sürdürülebilir Kalkınma İçin Toplam Resmi Destek (TOSSD) isimli istatistik ölçüm setinin içinde tanımlanmaya çalışılmaktadır. TOSSD kavramını ele alan bu çalışmanın ilk bölümünde kalkınma iş birliği, tarihçesi ile beraber açıklanmıştır. Devamında çalışma boyunca kullanılacak temel kavramlar açıklanmış ve kalkınma iş birliğinin aktörleri tanıtılmıştır. İkinci bölüm ise mevcut durumla TOSSD sürecinin mukayese edilebilmesi için Resmi Kalkınma Yardımı (RKY) açıklanmıştır.

Kalkınma iş birliği alanındaki en önemli veri kaynağı ve ölçüm metodu olan RKY anlaşılmeden TOSSD'ü anlatmak mümkün olmamaktadır. Üçüncü bölüm ise devam etmekte olan TOSSD sürecine odaklanılmıştır. Tarihçesi ve temel tartışmalar kalkınma iş birliğinin genel akışı ile ortaya konulmuş, sürecin gelecekte ne getireceği ile ilgili öngörü ve yorumlar metin içinde yer almıştır. Böylece okuyucuya önceki sayfalara dönmeden çıkarımların hikâyesi hakkında bilgi sahibi olma kolaylığı sağlanmıştır. Üçüncü bölümün ikinci kısmı ise kalkınma iş birliği alanında son dönem tartışmalardan yazarca en mühim görünen Karma Finans (Blended Finance) ve Geçiş Finansı (Transition Finance) ele alınmıştır. TOSSD sürecinin hem sebebi hem de sonucu olan bu iki kavram aynı zamanda geçmişin vergi mükelleflerinin vergilerinden oluşturulan devlet bütçesinden aktarılan kaynakların baskın olduğu sahada artık yeni kaynakların devreye girdiğini gözlemlemek açısından önemlidir.

TOSSD oluşumu devam etmekte olan yeni bir kalkınma iş birliği ölçüm metodu ve tanımlama biçimidir. Bu uzun isimli kavrama dair tartışmalar son yıllarda hız kazanmış ve çalışmalarda son aşamaya gelinmiştir. Dolayısıyla milletler ailesinin önemli bir ferdi olan Türkiye'nin; TOSSD sürecine ve getirdiği yeni iş birliği anlayışına dair çalışmalarını tamamlaması, "Türk Tipi Yardım Modeli"nin geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.

Yararlanılan Kaynaklar

- Armaoğlu, F. (2015). *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)* (23. bs). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Arrighi, G. (2016). *Uzun Yirminci Yüzyıl* (2. bs; R. Boztemur, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Blended Finance—OECD. (2019). Erişim: 14 Ekim 2019, <https://www.oecd.org/development/financing-sustainable-development/development-finance-topics/blended-finance.htm>
- Brandt Komisyonu. (1983). *Common crisis North-South: Cooperation for world recovery*. Erişim: 22 Eylül 2019, <http://archive.org/details/commoncrisisnort00inde>
- DCD/DAC. (2014). *Development Finance: Total Official Support For Development—An Emerging Concept In Support Of The Post-2015 Sustainable Development Goals* (Sy DCD/DAC(2014)48). Erişim tarihi: [http://www.oecd.org/dac/DCD-DAC\(2014\)48-En.pdf](http://www.oecd.org/dac/DCD-DAC(2014)48-En.pdf)
- OECD. (2019a). *Development Co-operation Profiles*. <https://doi.org/10.1787/2dcf1367-en>
- OECD. (2019b). TOSSD - Events. Erişim: 14 Ekim 2019, <http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/tossd-events.htm>
- OECD. (2019c). Transition Finance. Erişim: 14 Ekim 2019, <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-topics/transition-finance.htm>
- OECD. (2019d). *What is ODA?* Erişim: 13 Ekim 2019, <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/What-is-ODA.pdf>
- Wegner, R. (1993). The role of NGOs in development cooperation: Some notes on empirical research findings. *Intereconomics*, 28(6), pp.285-292.